

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2003-02-26

Närvarande: f.d. justitierådet Hans Danelius, regeringsrådet Gustaf Sandström, justitierådet Dag Victor.

Enligt en lagrådsremiss den 20 februari 2003 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. sambolag,
2. lag om ändring i ärvdabalken,
3. lag om ändring i jordabalken,
4. lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt,
5. lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988),
6. lag om ändring i lagen (1981:131) om kallelse på okända borgenärer,
7. lag om ändring i lagen (1990:272) om internationella frågor rörande makars och sambors förmögenhetsförhållanden,
8. lag om ändring i bostadsrättslagen (1991:614),
9. lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av ämnesrådet Anita Wickström.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till sambolag

1 och 2 §§

I 1 § första stycket anges att med sambor skall avses två personer som stadigvarande bor tillsammans i ett parförhållande och har gemensamt hushåll. Även en man och en kvinna som är gifta med varandra omfattas således av denna definition, men detta har, enligt vad som uppgivits vid föredragningen, inte varit avsikten. Lagrådet föreslår en omformulering av bestämmelsen som gör det klart att den inte omfattar makar.

I 1 § andra stycket finns en bestämmelse som utvidgar tillämpningsområdet för bestämmelser i helt andra författningar. Det sägs nämligen att, när det i en lag eller annan författning talas om sambor eller personer som bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden eller används liknande uttryck, därmed skall avses sambor enligt 1 § första stycket. Enligt bestämmelsen skulle ett okänt antal oidentifierade författningar bli tillämpliga även på homosexuella parförhållanden. En viktig materiell ändring av sådant slag bör enligt Lagrådets mening inte göras i denna form utan genom att en ändring görs i var och en av de berörda författningarna. Med den i remissen valda metoden skulle nämligen de berörda författningarna kunna få ett tillämpningsområde som står i strid med deras ordalydelse, vilket är ägnat att leda till oklarhet och missförstånd. Lagrådet finner detta vara en olämplig lagstiftningsmetod.

Det föreslagna andra stycket i 1 § är dessutom oklart också i ett annat hänseende. Av bestämmelsen framgår att definitionen av sambo i första stycket är avsedd att överföras till andra författningar, men ur lagtexten kan inte utläsas om även bestämmelserna i 2 §

avseende fall då ett samboförhållande anses upphöra skall gälla vid tillämpning av andra författningar än sambolagen själv. Detta bör klargöras, särskilt som vissa distinktioner i de berörda bestämmelserna inte är självklara utan tvärtom framstår som ganska kuriösa. Enligt definitionen i 1 § första stycket kan exempelvis ett samboförhållande föreligga även om den ena parten är gift med annan än sin sambo (regeln saknar dock betydelse för sambolagen själv, eftersom det av 1 § tredje stycket följer att denna lag endast gäller samboförhållanden där ingen av samborna är gift), men enligt 2 § skall ett samboförhållande anses upphöra när en sambo gifter sig med en annan person än sin partner. Det bör framgå av någon lagregel om även dessa bestämmelser i 2 § skall gälla för andra författningar än sambolagen, helst – som Lagrådet förordat här ovan – genom att ändringar görs i dessa författningar.

Om vad som sägs i 1 § andra stycket, som Lagrådet ansett lämpligt, regleras direkt i de andra berörda författningarna, kan detta stycke utgå. Detta får också till följd att lagtexten kan förenklas på så sätt att innehållet i tredje stycket första meningen tillförs första stycket genom att ordet "ogifta" tilläggs före "personer".

8 §

I andra stycket finns bestämmelser som anger när en begäran om bodelning senast skall framställas. Av författningskommentaren framgår att andra meningen är avsedd att vara tillämplig inte endast i det fallet att ett samboförhållande upphör genom att en av samborna avlider utan också i det fallet att en sambo avlider efter det att samboförhållandet upphört. Enligt vad som upplysts vid föredragningen skall detta dock gälla endast om den i första meningen

angivna tidsfristen inte utlöppt vid dödsfallet. I syfte att klargöra den avsedda innebörden skulle stycket kunna formuleras på exempelvis följande sätt:

”Begäran om bodelning skall framställas senast ett år efter det att samboförhållandet upphörde. Om samboförhållandet upphör genom att en sambo avlider eller om en sambo avlider inom ett år från det att samboförhållandet upphörde, skall dock begäran framställas senast när bouppteckningen förrättas.”

9-11 §§

I paragraferna finns bestämmelser om avtal mellan sambor eller blivande sambor om att egendom inte skall bli föremål för bodelning (9 §), om redovisningsskyldighet när samboförhållandet upphört och innan bodelning skett (10 §) samt om s.k. föravtal inför ett omedelbart förestående upphörande av samboförhållandet (11 §). Lagrådet finner det naturligt att bestämmelserna om redovisningsskyldighet (10 §) placeras efter bestämmelserna om avtal rörande bodelning och föravtal (9 och 11 §§).

De här aktuella bestämmelserna har sin förebild i äktenskapsbalken. Det gäller också jämningsregeln i 11 § andra stycket. En motsvarande jämningsregel finns i 11 kap. 7 § äktenskapsbalken. Den avser inte bara föravtal utan också äktenskapsförord. Såvitt Lagrådet kan bedöma saknas anledning att inte ta in en jämningsregel också i de bestämmelser som för sambornas del motsvarar bestämmelserna om äktenskapsförord (9 §).

Med denna omredigering och komplettering av bestämmelserna skulle dessa kunna utformas på följande sätt:

9 §

Sambor eller blivande sambor får träffa avtal om att bodelning inte skall ske eller att viss egendom inte skall ingå i bodelningen. Genom ett nytt avtal får de ändra vad som tidigare överenskommits.

Avtalet skall upprättas skriftligen och undertecknas av samborna eller de blivande samborna. Detta gäller även om någon av dem är underårig eller om avtalet avser egendom som till någon del omfattas av förvaltarens enligt föräldrabalken. I så fall skall dock förmyndarens eller förvaltarens skriftliga medgivande inhämtas.

Om ett villkor i avtalet är oskäligt med hänsyn till avtalets innehåll, omständigheterna vid avtalets tillkomst, senare inträffade förhållanden och omständigheterna i övrigt, får det jämkas eller lämnas utan avseende vid bodelningen.

10 §

Sambor får inför ett omedelbart förestående upphörande av samboförhållandet avtala om den kommande bodelningen eller om annat som har samband med denna (föravtal). Över avtalet skall upprättas en handling som undertecknas av samborna.

Vad som sägs i 9 § tredje stycket om jämkning av villkor gäller även villkor i föravtal.

11 §

Varje sambo är skyldig att tills bodelningen görs, eller frågan om bodelning fallit, redovisa sin samboegendom, sådan gemensam bostad som kan övertas enligt 22 § och sådan samboegendom som sambon har haft hand om men som tillhör den andra sambon."

Förslaget till lag om ändring i lagen om bostadsbidrag

3 §

Enligt paragrafens andra stycke i nu gällande lydelse skall en man och en kvinna likställas med gifta personer om de lever tillsammans utan att vara gifta och är folkbokförda på samma adress. Det är oklart om denna bestämmelse i enlighet med ordalydelsen omfattar t.ex. en bror och en syster eller en mor och en son som bor tillsammans med varandra. Enligt den föreslagna nya lydelsen skall med makar likställas två personer som lever tillsammans utan att vara gifta och är folkbokförda på samma adress. Den tidigare rådande oklarheten utvidgas därmed till att gälla också fall då t.ex. två bröder eller två systrar eller en mor och en dotter delar bostad. Om det är avsikten att enbart sambor i den föreslagna sambolagens mening skall omfattas, bör detta klargöras i lagtexten förslagsvis genom att "två personer" ersätts med "sambor". Om bestämmelsen däremot är avsedd att omfatta annan samlevnad än parförhållanden, bör detta för undvikande av missförstånd framgå av lagtexten, t.ex. genom tillägg av ord som "oavsett om de är sambor".

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.